

Poligráf a tárgyalóteremben

Polygraph in the courtroom

Szabó Imre

kiemelt főreferens, rendőr alezredes
Nemzeti Védelmi Szolgálat,
Kriminálpszichológiai Laboratórium
szaboimre@gmail.com

Absztrakt

Cél: Betekintést nyújtani a hazai poligráfós tevékenység jelenkori helyzetébe, módszertanába, megvizsgálni a szaktanácsadói szerepkörhöz kötött jogszabályi keretrendszer sajátosságait, beleértve a poligráfós vizsgálati eredmények bizonyítékként való felhasználásának kialakult gyakorlatát.

Módszertan: A szerző a jogszabályi háttér aktuális helyzetének áttekintésével, a szakterületet érintő hazai ítélkezési gyakorlat konkrét esetekre épülő bemutatásával, valamint vizsgálati esetszámok statisztikai adatainak elemzésével fogalmaz meg következtetéseket.

Megállapítások: A műszeres vallomás-ellenőrzést szabályozó eljárásjogi rendelkezések lehetővé tették a poligráfós vizsgálati eredmények bizonyítékként történő felhasználhatóságát, melynek záloga a szaktanácsadó tanúkénti kihallgatása. A vizsgálati számok és eredmények tükrében elmondható, hogy a bíróság előtti felhasználás már egy létező törvényes opció, de a poligráf elsődleges felhasználási területe továbbra is a kirendelő hatóság és az előtte folyó nyomozás orientálása.

Érték: A poligráfós szaktanácsadói tevékenység a hazai szakirodalmat tekintve kevésbé kutatott területnek minősül, így a cikk megjelenése lehetőséget biztosít az olvasóknak a poligráf jelenkori gyakorlatának megismerésére.

Kulcsszavak: poligráf, szaktanácsadó, bíróság, bizonyíték

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2025. 06. 29. Átdolgozás: 2025. 08. 22.
Elfogadás: 2025. 09. 05.

Abstract

Aim: The author aims to provide an insight into the current state of polygraph consultancy and to outline the possibilities and practices related to the admissibility of polygraph examination results in criminal proceedings.

Methodology: The publication formulates its conclusions through an overview of the current state of the legal framework closely related to the topic, a presentation of domestic judicial practice in the field based on concrete cases, and an analysis of statistical data concerning the number of conducted examinations.

Findings: Procedural legal provisions regulating instrumental credibility assessment have made the use of polygraph examination results admissible in court, provided the expert consultant is heard as a witness. Based on the number and outcomes of the examinations, it can be stated that admissibility in court proceedings has become a legally viable option. Nevertheless, the primary application of the polygraph remains to support the investigative authorities in orienting ongoing investigations.

Value: Polygraph consultancy is considered a relatively under-researched area in the Hungarian professional literature; therefore, the publication offers readers an opportunity to gain insight into the current practices of polygraph application.

Keywords: polygraph, expert consultant, court, evidence

Bevezetés

Hasonló címmel 2023-ban a szlovén poligráfus kollégák rendeztek szakmai találkozót a környező európai országok szakembereinek, majd ezt követte Budapesten két nagyobb szabású – 2024-ben tizenhárom, majd 2025 májusban tizenhét ország részvételével megtartott – nemzetközi konferencia¹ (URL1). A szakterület aktuális kérdésein túl természetesen szóba került a poligráfus vizsgálati eredmények bizonyítékként való felhasználása. Az eltérő jogrendszer és jogszabályi háttér kapcsán változatos kép rajzolódott ki a részt vevő országoknál, dominált a nyomozati szakban való igénybevétel, de számos európai államban,²

1 Tizenhét ország (Amerikai Egyesült Államok, Belgium, a Boszniai Szerb Köztársaság, Bulgária, Csehország, az Egyesült Királyság, Észak-Macedónia, Horvátország, Japán, Kanada, Lengyelország, Montenegró, Románia, Szerbia, Szlovákia, Szlovénia, valamint Magyarország részéről a Nemzeti Védelmi Szolgálat) poligráfus vizsgálatot végző szaktanácsadói vettek részt a Nemzeti Védelmi Szolgálat által szervezett II. Nemzetközi Poligráf Konferencián, Budapesten.

2 A konferencián elhangzottak alapján Romániában, Lengyelországban és Belgiumban az adott ország jogszabályi keretei között felhasználható bíróság előtt a poligráfus vizsgálat eredménye. A belga büntetőeljárás kódex 2021-es módosítását követően a 112. cikk részletesen szabályozza a vizsgálatot és a felhasználást.

illetve Japánban (Matsuda, Ogawa, & Tsuneoka, 2019) a bizonyítékként való felhasználás gyakorlatát sem tekintették „ördögtől valónak.”

A közelmúlt nagy médiaérdeklődést kiváltó hazai bűnügyeinek tárgyalásán többször találkozhattunk a poligráfós vizsgálat eredményével, és ez esetekben a szaktanácsadó bíróság előtti megjelenését is komoly figyelem kísérte (URL2, URL3). A bíróság előtti meghallgatásokon a poligráfós szaktanácsadók számos alkalommal szembesültek a védelem részéről megfogalmazott azon állásponttal, amely szerint a poligráfós vizsgálati eredményt a hatóságok csak akkor veszik figyelembe, amikor az a vádhatóság álláspontját erősíti és a bizonyítékláncolatba könnyedén beilleszthető eredményt produkált. Az érvelés szerint az ügyfél csak veszíthet a poligráffal, mert ha elbukik az egyébként bizonyítottan nem tévedhetetlen eredménnyel járó vizsgálaton, akkor azt a terhére értékeli, ha átmegegy, akkor pedig nem fogják figyelembe venni.

Hipotézisként – tekintve az érvelésre – átnéztem a poligráfós vizsgálatok hazai gyakorlatát, illetve az aktuális törvényi szabályozást, valamint a vizsgálati eredmények felhasználásának lehetőségeit és problematikáját. A bizonyítékként való felhasználás kapcsán megvizsgáltam a közelmúltban hozott bírói ítéletekben megjelenő gyakorlatot, azok indokolását, illetve statisztikai alapú összevetést készítettem a Nemzeti Szakértői és Kutató Központ 2019 és 2022 közötti poligráfós tevékenységéről.

Poligráf

A poligráf egy olyan, a megtévesztés detektálására használt eszközt jelent, amely az emberi szervezet több fiziológiai csatornáját képes egyidejűleg nyomon követni, rögzíteni (Krapohl, Handler, & Lynch, 2024). Olyan eszköz, amely képes egyidőben mérni és rögzíteni a vizsgált alany mellkasi és hasi légzésének mértékét, a bőr vezetőképességének változásait, figyelemmel kíséri a vérnyomás és pulzus változásait.

Poligráfós vizsgálat

Egyszerű definícióként egy strukturált interjú és az azt követő diagnosztikai eljárás elegyéről beszélhetünk, amikor a poligráf eszközt egy olyan speciális tesztelési eljárás keretein belül alkalmazzák, ahol az alany feladata az előre megbeszélte egyszerű, eldöntendő tesztkérdések többszöri megválaszolása a fiziológiai paramétereinek monitorozása közben. Hazánkban a poligráfós vizsgálat

szinonimájaként használják a hazugságvizsgálat kifejezést, nemzetközi szinten a poligráfós vizsgálat alatt a poligráfnak mint diagnosztikai eszköznek és egy hozzá kapcsolt validált tesztnek a megtévesztés pszichofiziológiai kimutatására való alkalmazását (Psychophysiological detection of deception) értjük (Raskin & Honts, 2002).

A vizsgálat nem képes közvetlenül a hazugságot mérni, hanem a különféle tesztkérdésekre adott fiziológiai reakcióváltozásokat hasonlítja össze (National Research Council, 2003), és ezek különbségeit értékelve és kombinálva tud a releváns kérdések esetében következtetést levonni a megtévesztő szándékról, illetve a reakciók hiányában modellezi az igazmondást vagy őszinteséget.

Alapvetően kétféle eredménytípusról beszélhetünk: a vizsgálat megtévesztésre utaló fiziológiai reakciókat³ rögzített, vagy nem rögzített megtévesztésre utaló szignifikáns reakciókat a kritikus eseménnyel összefüggésben. A hamis pozitív és hamis negatív eredmények minimalizálására pedig az értékeléseknél bevezették a „nem eldönthető” kategóriát is (Szabó, 2022).

A poligráfós vizsgálat megbízhatósága, hibátlan működése iránti igény érthető (American Psychological Association, 2004), de mint minden más tudományos megfigyelésen és tesztelésen alapuló eljárásnál, itt is ismert a téves döntés lehetősége. Az átlag pontosság a poligráf esetében validált tesztek használatával 87 százalék környékére tehető (American Polygraph Association, 2011), de viszonyítva ezt az egyébként eszközt nem használó, humán hazugságdetektálás megközelítőleg 54 százalékos eredményéhez (Bond & DePaulo, 2006), kimondhatjuk, hogy a pusztá szerencsénél jóval nagyobb mértékű, de valóban nem tökéletes pontosságú eljárásról beszélünk. Az összehasonlító kérdéstechnika, a kritikus hangok ellenére (Iacono & Ben-Shakhar, 2019; Iacono, 2024), továbbra is a legnépszerűbb poligráfós technika. Valóban nem hibátlan, de az érvényességét alátámasztó kutatásokat összefoglaló legújabb metaanalízis (Honts, Thurber, & Handler, 2021) alapján megfelelő tudományos alappal bír.

A poligráfós vizsgálatok az elrendelés célja alapján két nagy csoportba sorolhatóak: diagnosztikai, illetve szűrővizsgálatok. Alapvető különbség, hogy a diagnosztikai vizsgálatoknál ismert probléma miatt kerül sor az elrendelésre – ide tartoznak a bűnügyekben elvégzett vizsgálatok – míg a szűrővizsgálatoknál nincs ilyen egyértelmű ok, hanem kockázati tényezők esetleges jelenlétét keresik.

3 Bármely típusú összehasonlító kérdéstechnika eredményét a megtévesztésre utaló szignifikáns reakciók jelenlétének vagy hiányának a kifejezésével prezentálják, melynek egységes jelölése reakciók esetén DI (Deception indicated) vagy SR (Significant reaction), azok hiányában pedig NDI (No deception indicated) vagy NSR (No significant reaction). Nem eldönthető eredmény esetén pedig INC (Inconclusive) vagy NO (No Opinion) a döntés.

Poligráfós szakterület Magyarországon

A büntetőeljárásban való alkalmazás 1978-ra datálva, Krispán István nevéhez fűződik (Gárdonyi, 2020). A nemzetközi trendekhez hasonlóan itthon is alapvetően ketté válik a szakma, amely a fejlődéstörténetét tekintve nagy hasonlóságot mutat a lengyel modellel (Widacki, 2018). Mára a jelentősebb létszám főként az állami feladatokat ellátó szervekhez – rendvédelem és nemzetbiztonság – köthető, de jelen van a magánszektorban tevékenykedő üzleti vállalkozásként is. A törvényi szabályozás keretrendszeré és a kialakult finanszírozási gyakorlat – költségmentesség elve – alapján a nyomozó hatóság vagy az ügyészség, többnyire rendvédelmi szektorban foglalkoztatott⁴ szaktanácsadót kér fel, így a későbbiek során a bíróság is ezen forrásokból származó poligráfós eredményekkel találkozhat. Kisebbségi számban ugyan, de összefuthat a magánszektor szaktanácsadója által készített véleménnyel is, ahol a vizsgálat megrendelője általában maga az érintett vizsgálati alany vagy a jogi képviselője.

Jogszabályi háttér nyomozati célú vizsgálatoknál

A hazai szabályozás alapja a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (Be.), amely elődjéhez⁵ képest érdemi változást hozott a poligráfós szaktanácsadói tevékenységben. A normaszövegben a bizonyítási cselekmények között megjelent a műszeres vallomás-ellenőrzés,⁶ amely kiterjesztő fogalomként megszüntette a poligráfós vizsgálat kizárólagosságát. A módosítás ezzel megteremtette a lehetőségét a várható technikai fejlődés során esetlegesen megjelenő új, innovatív módszerek bevezetése előtt is. A hatályos törvényi szabályozás generális eleme, hogy műszeres vallomás-ellenőrzést a nyomozás során az ügyészség vagy a nyomozó hatóság rendelhet el,⁷ mely során tanú és gyanúsított vallomása vizsgálható. Továbbra is megkerülhetetlen tényező maradt az önkéntesség elve: a vizsgálathoz a tanú, illetve a gyanúsított hozzájárulása szükséges. A Be. a műszeres vallomás-ellenőrzés végrehajtását konzekvensen szaktanácsadó igénybevételéhez köti,⁸ egyben lehetővé teszi, hogy a szaktanácsadó a későbbiek során az eljárásról és megállapításairól tanúként hallgatható ki.

4 Jelenleg az NVSZ Kriminálpszichológiai Laboratóriuma, korábban az NSZKK Poligráfós Osztálya, akkreditált laboratóriumként országos hatáskörrel végzi, illetve végezte ezeket a feladatokat.

5 1998. évi XIX. törvény.

6 Be. 206. § (1) bekezdés.

7 Be. 212. § (1) bekezdés.

8 Be. 212. § (2) bekezdés.

Lényeges, hogy az alannyá válás szempontjából fontos tiltó rendelkezést találhatunk a különleges bánásmód körébe tartozó intézkedéseknél,⁹ a tizennyolcadik életévét be nem töltött tanú vallomása nem vizsgálható műszeres vallomás-ellenőrzéssel. Ugyanezen törvényhely megfelelő alkalmazását írja elő a Be. a fiatakorú terheltek esetében is.¹⁰ Az áldozatok védelme, a másodlagos viktimizáció¹¹ elkerülése, valamint az eljárásba vetett bizalom elősegítése kapcsán a jogalkotó számára megfontolandónak tartanám az Egyesült Államokban már jól működő poligráfós szabályozást. Ott a szexuális jellegű bűncselekmények, kapcsolati erőszak vagy zaklatás miatt tett feljelentések esetében a sértettek vonatkozásában jogszabály (Violence Against Women Act, 2005) tiltja a vád vagy a tanúvallomás „megerősítése” érdekében, kötelező jelleggel elvégzendő poligráfós vizsgálatokat. Ezekben az ügyekben a sértett esetében poligráfós vizsgálatot első lépésben kizárólag saját kérésükre lehet végrehajtani. Ennek a nyilatkozatnak a megtételéért tilos a nyomozó hatóságnak bármilyen előzetes kérést, felhívást, elvárást, azaz bármiféle nyomásgyakorlást megfogalmazni velük szemben. Hatósági döntés alapján akkor kerülhet sor vizsgálatra, ha azt megelőzően az ismert gyanúsított már átesett a vizsgálaton és ott nem produkált megtévesztésre utaló reakciókat. Az említett bűncselekményi kategóriákban a törvény általánosságban előírja a hatóságoknak, hogy nem tagadhatják meg a feljelentés felvételét, a nyomozás lefolytatását vagy a vádemelést arra hivatkozva, hogy a sértett nem vállalta a poligráfós vizsgálatot. A védelmi jellegű szabályozásnak az átültetése harmonizálna az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU számú, a bűncselekmény áldozatainak jogairól szóló irányelvvel. Az uniós jog közvetlenül nem szabályozza a sértettek poligráfós vizsgálatát, de őket csak olyan eljárásnak lehet alávetni, amely nem veszélyezteti pszichés jóllétüket, és amelynek elvégzéséhez önként hozzájárultak. Sajnos az irányelv ellenére a nyomozó hatóságok gyakran mérlegelés nélkül kérik az ilyen jellegű ügyekben a sértett és a gyanúsított egyidejű vizsgálatát. Jellemző az is, hogy ha a gyanúsított – élve jogával – nem vállalja a vizsgálatot, vagy épp nem vizsgálható, akkor automatikusan a sértett felé fordulnak, mert a bizonyítékszegénynek gondolt ügyben szükségesnek érzik megerősíteni a vallomást.

Sértettek vizsgálatánál az interjú alatt gyakran érzékelhető, hogy a résztvevő elgyafjta kötelező rosszként élék meg, de kihangsúlyozzák, hogy önként vállalták

9 Be. 87. § (2) bekezdés.

10 Be. 96. § (2) bekezdés.

11 A büntetőeljárás során a hatóságnak kerülni kell minden olyan gyakorlatot, amely a sértett újbóli traumatizálásához vezethet. Nincs helye szükségtelen kérdésekkel járó, megalázó kihallgatási szituációnak, törekedni kell arra, hogy ne kelljen újra és újra más előtt elmesélniük az átélt szenvedést, ha valamiért mégis újra ki kell hallgatni őket, akkor lehetőség szerint ugyanaz a személy legyen a kihallgató.

el mindezt. Gondoljuk bele, hogy az áldozatokkal szemben támasztott vizsgálati igény, bármilyen köntösben is találják azt feléjük, joggal bizonytalaníthatja el őket. Azt sugallhatja, hogy sértetti létükre nem bízunk bennük a hatóság, rajtuk a bizonyítási teher az igazmondásukat illetően. Ha a gyanúsított elutasítja a vizsgálatot, ezt gyakran úgy élik meg, hogy a jogszabályok ellenük dolgoznak és nem értük. A poligráfos szakma kialakított egy olyan, kimondottan a szexuális ügyek sértettjeinek fokozott védelmét szolgáló speciális tesztelési eljárást (Szabó, 2022), ahol a sértettnek nem kell szóban újra elmesélnie a vele történeteket. Ennek ellenére kiemelten célnak tekintem, hogy a vázolt szabályozás beépüljön a hazai joggyakorlatba.

A jogszabályi keret másik fontos eleme a rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (Rtv.), amely a bírói engedélyhez nem kötött eszközök kapcsán lehetőséget biztosít a titkosan együttműködő személyek által hozott információ műszeres ellenőrzésére.¹² A titkos információgyűjtés során történő alkalmazás esetén is kötelező az önkéntes hozzájárulás, és az eljárás csak a tizennyolcadik életévet betöltött személy esetében alkalmazható.

A hazugságvizsgálatokat érintő törvényi szintű szabályozás harmadik pillére a körözési nyilvántartási rendszerről és a személyek, dolgok felkutatásáról és azonosításáról szóló 2013. évi LXXXVIII törvény (Körtv.). E felhatalmazás szerint az eltűnt személy felkutatása céljából, az ügyben kihallgatott tanú által elmondottak valóságtartalmát – írásos, önkéntes hozzájárulással – műszeres vallomás-ellenőrzéssel ellenőrizheti¹³ az eljáró szerv. Az alannya váláshoz a tizennyolcadik életév betöltése szintén kötelező előírás.

Fontos részletszabályozó norma a nyomozás és az előkészítő eljárás szabályairól szóló 100/2018. (VI. 8.) kormányrendelet (Nyer.), amely előírja a nyomozó hatóságnak a kötelező jegyzőkönyvi rögzítést,¹⁴ és tartalmazza a vizsgálathoz szükséges önkéntes hozzájárulás megszerzésének és dokumentálásának menetét.¹⁵ Kitér a jegyzőkönyv kötelező egyéb tartalmi elemeire, melyből kiemelendő a vizsgálattal kapcsolatos előzetes tájékoztatási kötelezettség¹⁶ is, melyhez már bevonható a szaktanácsadó is. A rendelet lehetőséget ad a külföldi anyanyelvű tanú vagy terhelt esetében arra, hogy a vizsgálatot tolmács segítségével,¹⁷ saját anyanyelvén végezzék el. Adminisztratív rendelkezésként pedig előírja, hogy a szaktanácsadó által a vizsgálat menetéről készített feljegyzést

12 Rtv. 66. § (1a) bekezdés.

13 Körtv. 20/A § (3) bekezdés.

14 Nyer. 79. § (7) bekezdés.

15 Nyer. 79. § (1-3) bekezdés.

16 Nyer. 79. § (4) bekezdés.

17 Nyer. 79. § (6) bekezdés.

a műszeres vallomás-ellenőrzésről készített jegyzőkönyvvel együtt kell kezelni. A Nyor. részletes szabályozása kiküszöbölte az elődje, a 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet (Nyor.) azon hiányosságát, amely csak a hozzájárulás írásba foglalására kötelezte a nyomozó hatóságot,¹⁸ és arra, hogy az aláírt hozzájárulást a nyomozás iratai között kell elhelyezni.

Jogszabályi háttér szűrővizsgálatoknál

A poligráf szűrővizsgálatként való alkalmazása hazánkban elsősorban a nemzetbiztonsági szakterület specifikuma. A hatályos jogi szabályozás a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok személyi állományának jogállásáról szóló 2024. évi LXX. törvényen (Pnbjt.) alapul. Poligráfot alkalmazhatnak állományba vételi eljárás keretében,¹⁹ illetve tartós külszolgálatról való hazaérkezést követően, továbbá titoktartási kötelezettség megszegésének gyanúja, bűnmegelőzési feladatok és nemzetbiztonsági ellenőrzés végrehajtása során is. A titkosszolgálati jogviszony speciális jellemzője, hogy megszűnését követően további két évig köteles a volt állománytag poligráfos ellenőrzésnek magát alávetni,²⁰ mindezért cserébe meghatározott illetményjuttatás jár. A nemzetbiztonsághoz fűződő kiemelt érdek tehát a poligráf ezen típusú felhasználásánál az önkéntesség elvét kötelezettséggé változtatta, ahol a vizsgálat önhibából eredő meghíúsulását anyagi hátránnyal sújtja.²¹ A nemzetbiztonsági szakterületen végzett poligráfos tevékenység 2013-ban ombudsmani átvilágításon esett át,²² amely kimondta, hogy a poligráfos vizsgálat elrendelésének akkor hatályos miniszteri utasításban való kötelezővé tétele nem felelt meg sem az alapvető jogok védelmére vonatkozó állami kötelezettség, sem a jogállamiság elvének, illetve a jogbiztonság követelményének sem.

Poligráf alkalmazása a civil szférában

A magánszférában alkalmazott poligráfos vizsgálatokat érintően mérföldkőnek tekinthető a 2000-es évek eleje, amikor is a Magyar Posta Rt. üzleti szerződesei nyilvánosságra kerültek, és ezzel kapcsolatban postai alkalmazottakat vetettek

18 Nyor. 129. § (1) bekezdés.

19 Pnbjt. 93. § (1) bekezdés.

20 Pnbjt. 94. § (1) bekezdés.

21 Pnbjt. 94. § (4) bekezdés.

22 AJB-1132/2012. számú jelentés.

alá vizsgálatnak. Az állampolgári jogok országgyűlési biztosa és az adatvédelmi biztos közös jelentésben²³ vizsgálta meg a történeteket és megállapították, hogy a Magyar Posta Rt. a hazugságvizsgáló felhasználásával megsértette alkalmazottainak személyiségi jogát, másrészt a személyes adatok védelméhez fűződő alkotmányos jogot megsértve jogellenesen kezelte, illetve dolgoztatta fel az érintettek adatait. Pár évvel később az adatvédelmi biztos áttekintette a poligráf munkavállalókkal szembeni alkalmazásának gyakorlatát,²⁴ amelyben megállapította, hogy a poligráf alkalmazhatósága csak törvényben megfogalmazott állami garanciák mellett, csak a büntetőeljárás keretein belül alkalmazhatóak, mert a bűnösség vizsgálatánál lehet indokolt az alkotmányos jogok korlátozása. A jelentés szerint a civil szférában, így általánosságban a munka világában az eszköz alkalmazása sérti az alkotmányos értékeket.

A poligráfos vizsgálat eredményének felhasználása

A hatályos Be. egyértelmű rendelkezéseit megelőző évtizedekben, a felhasználás terén a németországi viszonyokhoz hasonló bizonytalanságot, kettősséget lehetett érzékelni (Stál, 2019), amely tetten érhető volt a vonatkozó bírói döntésekben, állásfoglalásokban. Remekül ábrázolja a korábbi törvényi szabályozás hiányosságai kapcsán egymással küzdő álláspontokat Fedor, melyben jól kirajzolódik az akkoriban uralkodó két erős irányvonal: a poligráf csak a nyomozás orientálására szolgál, kontra bizonyítékként is felhasználható a bíróságon (Fedor, 2013).

Az új Be. egyértelmű és tiszta jogi helyzetet teremtve törvényes utat nyitott a műszeres vallomás-ellenőrzés, így a poligráfos vizsgálat eredményének bizonyítékként való felhasználásához. A szaktanácsadó kihallgatásának lehetővé tétele országos kitekintésben némileg eltérő gyakorlatot hozott létre. Egyes területeken előszeretettel alkalmazzák azt, hogy a poligráfos vizsgálat elvégzését és az eredményről készített szaktanácsadói nyilatkozat kézhezvételét követően, még nyomozati szakban kihallgatják a szaktanácsadót tanúként akkor is, ha a nyilatkozata és a véleménye egyértelmű. Ennek a gyakorlatnak a velejárója, hogy a továbbiakban kizárják²⁵ a szaktanácsadót az ügyben esetlegesen később még szükségessé váló vizsgálatokból.

23 OBH 6580/2001. számú jelentés.

24 Adatvédelmi Biztos 369/P2009-3 számú állásfoglalása.

25 Be. 270. § (3) bekezdés.

Esetleírások

A Kecskeméti Törvényszék halált okozó testi sértés büntettségében hirdetett bűnösséget megállapító ítéletet²⁶ 2021 májusában, melyből megállapítható, hogy a gyanúsított poligráfos vizsgálatáról készült szaktanácsadói nyilatkozatot és a hozzá tartozó feljegyzéseket a tárgyaláson ismertették. A fellebbezéseket követően a Szegedi Ítéltábla mint másodfokú bíróság 2021 októberében hozott végzésével a Kecskeméti Törvényszék ítéletét helybenhagyta. A részletes indokolásból az alábbi, a poligráfot közvetlen érintő pontot emelném ki: *„Eljárási szabályt sértett továbbá a törvényszék, amikor bizonyítékként vette figyelembe a nyomozati iratok 760-761. oldalszáma alatti poligráfos szaktanácsadói feljegyzést, valamint a 764-768. oldal alatti poligráfos vizsgálat dokumentációját.”*²⁷

Az indokolás kiemeli, hogy a Be. 165. § alapján a műszeres vallomás-ellenőrzés nem tartozik a bizonyítékok körébe, hanem egy bizonyítási cselekményről van szó, amelyet a vallomás hitelességének ellenőrzésére használ a nyomozó hatóság. Így tehát a műszeres vallomás-ellenőrzésről készült jegyzőkönyvet és annak eredményét tartalmazó feljegyzést önmagában nem is lehet figyelembe venni bizonyítékként. Ellenben, ha a bíróság úgy ítéli meg, hogy szükséges, a szaktanácsadó az eljárásról és annak megállapításairól tanúként kihallgatható. Mivel ezt mellőzte az eljáró bíró, így nem volt más lehetőség, minthogy a poligráffal kapcsolatos teljes dokumentációt kizárták a bizonyítékok köréből.

Az említett ügyben egy olyan, némileg speciális, tehát nem az elkövetési magatartásra, hanem kizárólag a vélt elkövetési eszköz esetleges elrejtésére vonatkozó vizsgálat került kizárásra, amelyben a szaktanácsadó egyébként nem rögzített megtévesztésre utaló reakciókat.

A kizárás oka azonban egyértelmű és egzakt. Nem azért került sor rá, mert a terhelt szempontjából esetlegesen kedvező következtetéssel zárult poligráfos vizsgálat ne lett volna beilleszthető a bizonyítékláncolatba. Az ok sokkal prózaibb és közvetlenül tetten érhető: pusztán egy feltárt eljárásjogi formai hiba – a szaktanácsadó tanúkénti kihallgatásának mellőzése – hozta magával a kizárási döntést.

A következő szemlézett döntésben a poligráfos vizsgálat eredményének felhasználhatóságára, pontosabban az eredmény kizárására irányuló indítvány elutasítására, illetve a vizsgálat esetleges megismétlésére vonatkozó részletes okfejtésről olvashatunk.

26 Kecskeméti Törvényszék I.B.171/2020/30.

27 Szegedi Ítéltábla Bf.III.339/2021/12. [14-17].

„A vádlott és a védő indítványozták a poligráfos vizsgálat és szaktanácsadói vélemény kirekesztését a bizonyítékok köréből [...] A bíróság a kirekesztésre irányuló indítványt elutasította. A poligráfos vizsgálatról készült szaktanácsadói vélemény ugyanis törvényesen felvett bizonyítási eszköz volt, így nem merült fel olyan ok, ami a kirekesztést indokolta volna, annak tartalmával kapcsolatban pedig a poligráfos vizsgálatról készült feljegyzés és szaktanácsadói nyilatkozat mellett a poligráfos vizsgálatot végző tanúvallomása is rendelkezésre állt [...] A bíróság elutasította a poligráfos vizsgálat ismételt elvégzésére irányuló védelmi bizonyítási indítványt, ugyanis a bíróság a bírósági eljárásban nem is rendelheti el a műszeres vallomásellenőrzést, a Be. 212.§ (1) bekezdése alapján erre csak nyomozati szakban kerülhet sor, a gyanúsított vagy a tanú vallomását csak a nyomozó hatóság, illetve az ügyészség vizsgálhatja műszeres vallomásellenőrzéssel.”²⁸

A másodikként taglalt ügyben a fellebbezéseket követően 2021 októberében hozott végzést²⁹ a Szegedi Ítéltábla. Az indokolást áttekintve egy igen érdekes körülményre hívnám fel a figyelmet. A végzés szerint az ügyiratok felterjesztésekor a Szegedi Fellebbviteli Főügyészség meglepő módon egy rendőri jelentés, illetve a műszeres vallomás-ellenőrzésről készült feljegyzés és a szaktanácsadói nyilatkozat kirekesztését indítványozta. A Szegedi Ítéltábla a következőképp reagált erre:

„Ez – a Be. 167. § (5) bekezdéséből következően – olyan bizonyítási eszközből származó tény vonatkozásában alkalmazható, melyet a bíróság, az ügyészség vagy a nyomozó hatóság bűncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők büntetőeljárási jogainak lényeges sérelmével szerzett meg. A másodfokú bíróság álláspontja szerint ilyen körülmény nem merült fel...”³⁰

Majd az ítéltábla részletes okfejtéssel magyarázta döntését, mely szerint a terhelt önként hozzájárult a vizsgálatához, annak elvégzésére pedig a jogszabályi feltételeknek megfelelően szaktanácsadó közreműködését kérték. Az eljárási cselekmény, annak jegyzőkönyvi, illetve feljegyzés formájában való rögzítése megfelelt a hatályos Be., illetve az ezt közvetlen szabályozó kormányrendelet (Nyer.) elvárásainak. Érvelésüket az alábbi logikus következtetéssel zárták:

„Az igénybe vett szaktanácsadó – a Be. 212. § (2) bekezdésének II. fordulatára szerint – az eljárásáról és a megállapításairól tanúként hallgatható ki. Az elsőfokú bíróság élt is ezzel a perrendi lehetőséggel, melynek során a jogszabályi előírásokat mindvégig szem előtt tartotta, mulasztást nem követett el.

28 Kecskeméti Törvényszék 1B.539/2019/127 [92-94].

29 Szegedi Ítéltábla Bf.IX.212/2021/28.

30 Szegedi Ítéltábla Bf.IX.212/2021/28. [11]–[12].

Nincs tehát törvényes indok a műszeres vallomásellenőrzésről szóló feljegyzés és szaktanácsadói nyilatkozat – mint okirat – kirekesztésére, annál is kevésbé, mert annak hiányában az eljárási cselekmény szabályszerűsége, a jogszabályi előírások megtartása nem lenne ellenőrizhető, illetőleg számonkérhető. Ekként a rendelkezésre álló bizonyítékok értékelésének nem volt eljárásjogi akadálya ...”³¹

Az ismertetett bírósági döntések alapján a poligráfos vizsgálat eredményének felhasználhatósága, illetve a felhasználása kapcsán korábban jelentkező dilemma kérdését a hatályos Be. rendelkezései megoldották, és mindezt az ítélkezési gyakorlat is visszatükrözi.

A szaktanácsadói jogállás problematikái

A poligráf alkalmazása kapcsán van pár olyan vitatott szegmens, amit továbbra sem érintett a Be. módosítás. Ezek egyike a bírói szakban való poligráfos vizsgálati lehetőség. Fentebb, az ítéletek ismertetésekor látható volt, hogy a hatályos jogszabályi háttér miatt erre nem kerülhet sor. A nyomozati szakban való időbeli elhelyezés elvéből fakadóan a műszeres vallomás-ellenőrzés a nyomozó hatóság, illetve az ügyészség kizárólagos jogkörét képezi. Poligráf szakmai oldalról közelítve a kérdést, nincs olyan ellenérv, hogy bírói szakban ne kerülhetne sor terhelt vagy tanú vallomásának poligráfos ellenőrzésére. Főként akkor, ha arra a nyomozati szakban nem került sor, vagy új, addig nem vizsgált kérdéskörben kellene azt megtenni. Felmerül a kérdés, hogy helyénvaló-e az ide irányuló jogkorlátozás, hogy az egyébként nyomozati szakban, a szaktanácsadó személyéhez kötött és törvényesen alkalmazott műszeres vallomás-ellenőrzés alkalmazhatóságát kizárja a jogalkotó a bírói szakban. Kérdésként merülhet fel, hogy a büntetőeljárásban sérül-e a „fegyverek egyenlőségének” elve azzal, hogy a műszeres vallomás-ellenőrzést a törvény vádhoz kötötten kizárólag a nyomozó hatóság kezébe helyezte. Mit tehet a terhelt vagy a védelem, ha a műszeres vallomás-ellenőrzés elrendelésére irányuló indítványukat indokolás nélkül elutasítja az eljáró hatóság, érvényesíthető-e a döntés ellen bármilyen fellebbezési lehetőség. Tisztázatlan terep az ügyfél vagy a védelem által felkért magánszaktanácsadó által készített és az ügyhöz csatolni kívánt poligráfos szaktanácsadói vélemény helyzete és felhasználhatósága is.

A kérdéseket a szaktanácsadó és a szakértő szerepköre és szabályozása felől közelíteném meg. A vallomás ellenőrzése, vizsgálata szakkérdés, mégpedig különleges szakértelmet igénylő. A szaktanácsadó a szakértőhöz képest

31 Szegedi Ítélet tábla Bf.IX.212/2021/28. [17]–[19].

lényegesen szűkebb jogosítványokkal bír, annak ellenére, hogy valójában különleges szakértelmet igénylő kérdés megválaszolása a feladata. Mindketten a már említett – egy adott szakkérdés megválaszolásához szükséges – különleges szakértelmüknek köszönhetik eljárásbéli szerepüket (Bakonyi, 2018), erre épül a felhasználhatóságuk. A közreműködésük által kapott eredményeket azonban már lényegesen eltérő jogok és kötelezettségek közepette csatornázzák be az eljárásba. A szaktanácsadót általánosságban a bizonyítási eszközök felkutatásához, összegyűjtéséhez vagy rögzítéséhez, illetőleg szakkérdésben szükséges felvilágosítás nyújtásához veheti igénybe a hatóság.³² A poligráfós vizsgálat menetét, összetettségét, speciális eszköz- és helyigényét ismerve a szaktanácsadói keretrendszerből kissé kilóg e tevékenység, bár a jogalkotó konzekvensen ide kötötte. A poligráfós szaktanácsadó a büntetőeljárásban tett vállomások hitelességének értékeléséhez, azok megítéléséhez nyújthat segítséget, illetve az eredményeivel orientálhatja a nyomozó hatóságot új, addig nem ismert bizonyítékok megszerzésének lehetőségére. A szakértő a saját szakterületének az ismereteit felhasználva véleményt nyilvánít a hatóság által megjelölt kérdésekben, és ezzel a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez járul hozzá. Mindkét fél az adott ügyben felmerült szakkérdés kapcsán, a rendelkezésére álló különleges szaktudása felhasználásával formál véleményt, melyet a tárgyalóteremben tanúkénti kihallgatás, illetve szakértő meghallgatása alkalmával ismertetnek.

A hasonlóságok után az első jelentős különbség az igénybevétel módja. A büntetőeljárásban szakértőt kirendelő határozattal tud igénybe venni a nyomozó hatóság vagy a bíróság,³³ mely határozat kézbesítésével a kirendeléssel érintettek tájékoztatásra kerülnek. Ezzel szemben a hatályos szabályozás alapján szaktanácsadó felkérése akár szóban is megtörténhet, nincs jogszabályban előírt alaki követelményekhez kötve. A felkérés módját a poligráfós vizsgálatot végző szerv belső normái szabályozzák, általában írásos formához kötik az igénybevétel lehetőségét.

A Be. alapján a terhelt és a védő szakértő kirendelését indítványozhatja,³⁴ amely indítványról a bíróság, ügyészség vagy a nyomozó hatóság dönt. Az indítvány elutasításakor a törvény lehetőséget biztosít magánszakértő igénybevételére.³⁵ Szaktanácsadó esetében nincs ilyen jogosítványa a védelemnek vagy a terheltnek, bizonyítási indítványt ugyan benyújthat, de elutasítás esetén nincs jogorvoslati lehetőség és nincs felhatalmazás magán szaktanácsadó igénybevételére

32 Be. 270. § (3) bekezdés.

33 Be. 189. § (1) bekezdés.

34 Be. 190. § (1) bekezdés.

35 Be. 190. § (2) bekezdés.

sem. A „fegyverek egyenlőségének” elvét szem előtt tartva az ilyen esetekre gyógyírként szolgálhatna egy normamódosítás, ami a bíróság részére is lehetőséget biztosítana a műszeres vallomás-ellenőrzésre akkor, ha azt korábban a nyomozó hatóság vagy az ügyészség a védelem indítványa ellenére elutasította.

A hatályos Be. bírói szakban is lehetőséget biztosít arra, hogy igény esetén más szakértő alkalmazására³⁶ is sor kerüljön, erre szaktanácsadó esetében nincs mód. Eltérő szakértői vélemények esetében a törvény felhatalmazza a bíróságot arra, hogy a véleménykülönbséget a szakértők egymás jelenlétében való meghallgatásával³⁷ kísérelje meg feloldani.

Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának az igazságszolgáltatás igénybevételét megkönnyítő eszközökről szóló R (81) 7. számú ajánlása az „egy szakértő elvét” fogalmazza meg, amely a hazai joggyakorlatban is nyomon követhető (Bérces, 2019). A bíróság azonban eljárása során bármikor dönthet úgy, hogy a teljes körű bizonyítás kapcsán az adott szakkérdés egyértelmű megítéléséhez új szakértőt rendel ki, illetve akkor is megteheti ezt, ha az egymásnak ellentmondó szakértői véleményekkel kapcsolatban a tárgyaláson meghallgatott szakértők nyilatkozata alapján nem tud megalapozottan állást foglalni arról, hogy melyik szakértő véleményét fogadhatja el.

Nehéz helyzetbe kerül a bíróság, ha a poligráfus vizsgálati eredmény bizonyítékként való elfogadhatóságának megítélése során szeretne másik forrásból származó véleményt is megismerni. Ugyanilyen dilemmával szembesülhet akkor is, ha az adott eljárásban több, egymásnak ellentmondó hazugságvizsgálati eredménnyel találkozik, és az ellentmondások feloldására szeretne egy harmadik fél általi szaktudást felhasználni a bizonyítás során.

A gyakorlat azt mutatja, hogy ezen a téren útkeresés zajlik, különféle megoldásmódokra alapozva, melyek a szakértői bizonyítás modelljét másolják. A legoptimálisabb esetről akkor beszélhetünk, ha ellentétes végkövetkeztetéssel záródott vizsgálatokat kell összehasonlítani. Ilyenkor tanúként megidézhető minden érintett szaktanácsadó, és nyilatkozhat a saját eljárásáról, majd azokat értékelve dönt a bíró a bizonyítékként való elfogadásról vagy épp a figyelmen kívül hagyásról.

Jóval problematikusabb a helyzet, amikor az ügyben elvégzett poligráfus vizsgálati eredmény kapcsán az eljáró bíró a szaktanácsadón kívül más hozzáértő személyt is szeretne bevonni, illetve ugyanez a helyzet, amikor a vád vagy a védelem – vitatva egy vizsgálat eredményét – szeretne saját szaktanácsadót felvonnatni. A hatályos jogi szabályozást alapul véve aggályos megoldás, amikor

36 Be. 197. § (1)-(2) bekezdés.

37 Be. 197. § (3) bekezdés.

bírói szakban úgy vannak be más szakterületről poligráf témában szakértőt (általában pszichológus), vagy idézgetnek be poligráfós végzettséggel rendelkező szaktanácsadót, hogy a büntetőeljárásban egyébként poligráfós vizsgálati tevékenységet nem végzett. Amikor ez történik, szinte sosem kerül sor konkrét véleményformálásra, inkább a modern poligráfós vizsgálat létét, általános elfogadottságát, tudományosan bizonyított eredményeit kérdőjelezzik meg, és a következtetéseiben rejlő, egyébként ismert hibázási lehetőségeket kiragadván próbálnak túlzó módon bizonytalanságot kelteni.

A véleményütköztetésre lehetőséget kínáló másik megoldási útvonal, amikor a bíróság vagy az ügyben ellenérdekelt fél – legyen az a vád vagy a védelem képviselője – elsőként bekér minden olyan iratot, feljegyzést és diagnosztikai adatot, amely a vizsgálattal összefüggésben keletkezett és amelyet az eljáró szaktanácsadó figyelembe vett a nyilatkozata elkészítésekor. Teszi mindezt azért, hogy a bekért adatokat átadja egy olyan, egyébként különleges – poligráfós – szakértelemmel rendelkező személynek, akit az eljárás ebbéli szakaszában szaktanácsadóként bevonni ugyan nem képes, de lehetőséget biztosít neki arra, hogy tanúkénti kihallgatás keretében véleményt formáljon. Ezt a gyakorlatot az egyébként jogosan fennálló véleményütköztetési igény alkotta meg, bár némileg kifacsart jogértelmezés útján jött létre, hiszen az alapszabály azon téziseit megkerüli, amely szerint a műszeres vallomás-ellenőrzést szaktanácsadó szerepéhez és a nyomozati szakhoz köti. Egyfajta szakértő tanú jogintézménye körvonalazódik, ahol a különleges szakértelemmel rendelkező tanú szakmai előírásokat, szabályokat ismerteti, illetve ezen szerepkörön túlterjeszkedve a más szaktanácsadó által elvégzett vizsgálati anyagot véleményezi és abból következtetéseket von le.

Érzékeny terület, amely óhatatlanul konfliktushelyzetet teremthet a tárgyalóteremben, a háttérben pedig felsejlik az egyetemes szabályozás hiánya, illetve a lényegesen eltérő szakmai ismereteken alapuló különleges szakértelem, azaz a meglévő poligráfós szaktudás bizonyításának szükségessége. Ez a következő jelentősen eltérő ismérv a szaktanácsadó és a szakértő intézménye között. Szakértők esetében a kamarai tagságuk által a végzettségük igazolása, a szaktudás megléte egzakt módon ellenőrizhető, és ehhez társul az egyéni gyakorlati tapasztalatuk és jártasságuk. Magyarországon jelenleg nincs olyan egyetemes képzési rendszer, amely bárki számára elérhető és elvégzésével poligráfós végzettséget szerezhethet. A bűnüldözésben szerepet vállaló állami szervek a vizsgálói utánpótlásukat többségében a saját szervezeti rendszerükön belüli elméleti és gyakorlati alapra épülő kiválasztási és képzési formával valósítják meg.

Ehhez társulhat még a nemzetközi szinten elérhető – általában az APA³⁸ által akkreditált – szaktanfolyam, amely hazánkban sajnos eddig csak egy alkalommal, 2016-ban vált valóra. Mindezek okán e speciális területen tevékenykedő kevés számú szaktanácsadó szaktudása nagyban függ attól, hogy azt milyen keretek között, mikor és melyik szerv képzésében sajátította el. Hangsúlyos itt az időbeliség, mivel a hazai gyakorlat a 2016-os képzés után a nemzetközi trendnek megfelelően az APA szabványait alapul véve átalakult és ezekre építve akkreditált minősítést is kapott. Elsőként az NSZKK-ban működő, majd 2022-től a NVSZ Kriminálpszichológiai Laboratóriuma is ISO/IEC 17025:2018 szabvány alapján akkreditált vizsgalaboratórium lett. A poligráfós vizsgálatok minőségbiztosítása kapcsán ez egy igen jelentős, fontos és egyáltalán nem öncélú lépés volt. Azonban az akkreditált státusz alatti tevékenység – ahogyan azt Nogel a genetikus szakértői véleményekkel kapcsolatban részletesen kifejtette – nem jelent és nem is jelenthet tévedhetetlenséget (Nogel, 2022). Az akkreditált labor égisze alatt végzett poligráfós szaktanácsadói tevékenység és ennek a végtermékeként elkészülő vizsgálati eredmények nem arra hivatottak, hogy azok eredményét ne lehessen hozzáértő személynek megkérdőjelezni, netán abban szakmai hibát keresni. Önmagában nem váltja ki a személyes kompetenciát, az alkalmasságot, a szakmai jártasságot és hozzáértést.

Ezek meglétére és igazolására tartalmaz ugyan az akkreditáció számos előírást, kötelezettségeket, megfelelőséget, de inkább a vizsgálat azonos szintű elvégzéséhez szükséges technikai, műszaki paraméterek és feltételek garanciájaként, egy folyamatos hibakeresési mechanizmusnak tekinthető. A célja az, hogy az elvégzett vizsgálatoknál közel azonos minőség mellett a lehető legkevesebb hiba és ezáltal téves következtetés születhessen. Kiváló keretrendszer arra, hogy egységes elvek mentén összefogja a szakmai tevékenységet. Egy jól dokumentált folyamatról beszélünk, amely az esetlegesen bekövetkező probléma észlelését követően azonnali visszakeresést tesz lehetővé. A beépített ellenőrzési fázisok pedig ösztönzőleg hatnak a résztvevőkre, ezáltal is erősítve az elvárt minőségi munkavégzést.

A poligráfós vizsgálat diagnosztikai adatainak más szaktanácsadó általi kiértékelése bevett gyakorlat a tudományos kutatás területén (Szabó, 2022), illetve

38 American Polygraph Association – Amerikai Poligráf Szövetség, a világ egyik vezető poligráfós szervezet. Közel 2800 tagja van, akik magánvállalkozásokban, a bűnüldözésben és a kormányzati szektorokban dolgoznak. Az APA vezető szerepet játszik az etikai irányelvek, a vizsgálati technikák, műszerek és kutatás szabványainak kialakításában, ezen túlmenően különféle akkreditált képzési programokat biztosít.

a minőségbiztosítás szerves része a laborok közötti jártassági vizsgálatoknál,³⁹ és persze az oktatás-képzés menetében, azaz a mentorálás folyamatában is fontos lépcsőfok. Mindez akkor működőképes, ha a háttérben közel azonos képzési, szakmai, gyakorlati és etikai irányelvek és szervezeti modell húzódik meg. A megtévesztés detektálása bonyolult és összetett tevékenység, ahol lépcsőzetesen egymásra épülő fázisokat találunk, amelyek dominó effektusként szoros kölcsönhatásban állnak egymással. Ezen folyamatok végterméke lesz a fiziológiai változásokat tartalmazó diagnosztikai adat. A vizsgálat érvényességére, így a diagnosztikai adatokra – a teljesség igénye nélkül – jelentős hatással bír az előzetes interjú folyamata, az alany vizsgálatra való alkalmassága, a vizsgálatot végző szakmai jártassága, a használni kívánt tesztek kiválasztása, a tesztkérdések megfogalmazása és az alany általi megértése, a rögzítésre szolgáló technikai eszköz fejlettsége, az érzékelők hibátlan működése, a bemutató teszt használata és végül az értékelési rendszerek kiválasztása és alkalmazása. Önmagában a végtermék, azaz a diagnosztikai adatok más szaktanácsadó általi ismételt kiértékelése még azonos végkövetkeztetés esetén sem jelentheti az alapvizsgálat érvényességének megkoronázását, hiszen a fentebb vázolt elérési út ismerete nélkül ebben kockázatos állást foglalni. Az elérési út nyomon követésének módja a megfelelő dokumentálás. Mindez megvalósulhat írásban, ahogy az hazánkban a jegyzőkönyv és feljegyzés készítésének kötelező előírásával történik, illetve jellemző a teljes vagy részleges egyidejű kép- és hangfelvétel, amely inkább az amerikai gyakorlat és előírás része, és szóba jöhet a kettő kombinációja is. Mindkettőnek megvan a maga előnye, hátránya, a lényeg, hogy valamelyik formátumban az eljárás nyomon követhető legyen. A diagnosztikus adatok más általi újraértékelésével kapcsolatban tehát óvatosan fogalmaznék. Egy lehetőség abban az esetben, ha olyan kompetens, tényleges jártassággal és gyakorlattal rendelkező szaktanácsadó végzi el, aki elfogulatlansága mellett ismeri az összes kockázati tényezőt e kérdéskörben. Az eljáró bíró lehetősége, hogy a poligráfos eredményekkel kapcsolatos bizonytalanság vagy kétely fennállásakor meghallgassa a szaktanácsadót, aki ennek keretében köteles a speciális szaktudását igazolni és bemutatni. Tennie kell mindezt úgy, hogy érthető nyelvezettel, objektív módon felvázolja a saját vizsgálatához használt tudományos eljárás érvényességét, megbízhatóságát, bemutatja az általa használt eljárás kiválasztásának folyamatát, gyakorlatát, és végezeti

39 A Nemzeti Akkreditáló Hatóság (NAH) NAR-03-05 szabályzata szerint az MSZ EN ISO/IEC 17025, az MSZ EN ISO/IEC 17020, az MSZ EN ISO 15189, valamint az MSZ EN ISO 20387 szabvány megköveteli, hogy a vizsgáló, kalibráló és orvosi laboratóriumoknak, a mintavevő szervezeteknek, az ellenőrző szervezeteknek, valamint a biobankoknak legyenek eljárásai az eredmények érvényességének figyelemmel kísérésére. A NAH a jártassági vizsgálatokban és a laboratóriumok közötti összehasonlításokban való részvételt fontos eszköznek tekinti a szervezetek műszaki felkészültségének bizonyítására (URL5).

ismerteti a diagnosztikai adatok feldolgozásának menetét és az ebből hozott végkövetkeztetését, beleértve a döntés pontosságához kapcsolódó statisztikai alapú hibahatárokat. A szaktudás kapcsán hasonló megállapításokról számolt be az Országos Kriminológiai Intézetnek a poligráffal kapcsolatos, jogalkalmazók bevonásával végzett kutatása (Kármán & Szabó, 2019). A szakterület megítélését és fejlődését nagyban támogatná az általános szakmai és etikai alapokat tartalmazó irányelv és valamilyen egységes képviselési forma létrehozása.

A poligráfós vizsgálatokhoz előírt szaktanácsadói jogállás érzékenyen érintette a rendőrség hatáskörébe utalt rendkívüli halálessettel kapcsolatos hatósági eljárásokat. E témakörhöz kapcsolódóan említeném meg azt a Budapesten, 2025 januárjában bekövetkezett sajnálatos halálessetet, amikor egy lakástűzzel összefüggésben életét veszítette egy japán állampolgár ([URL4](#)). A rendőrség kezdetben rendkívüli halálessetként kezelte az eljárást, majd óriási sajtóvisszhang és közösségi média aktivitás közepette pár nappal később már emberölés miatt elrendelt nyomozásban fogta el, és vette őrizetben az elhunyt nő férjét.

A probléma gyökere a jogszabályi háttérben keresendő. A rendkívüli halálessetek vizsgálatánál az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (Ákr.) rendelkezései az irányadóak. A törvény azonban csak szakértő kirendelését⁴⁰ nevesíti és szakértői vizsgálat keretében teszi lehetővé az ügyfél közreműködését.⁴¹ A rendkívüli halálessetek kivizsgálásának részletes szabályozásáról szóló 351/2013. (X. 4.) kormányrendelet nem általánosságban ad felhatalmazást szaktanácsadó igénybevételére, hanem leszűkíti azt, kizárólag a szemlén igénybe vehető, halottvizsgálati szaktanácsadóra.⁴² A rendkívüli halállal kapcsolatos eljárás célja a halál okának és körülményeinek megállapítása, ezáltal a bűncselekményi gyanú kizárása. Ha a hatóság az eljárás során bűncselekményre utaló adatot észlel, az eljárást megszünteti és értesíti a büntetőeljárás megindítására jogosult szervet. A rendkívüli halálessetek vizsgálatánál, a halál okának megállapításánál kulcsszerep hárul a szakértői bizonyításra, a szakvélemények beszerzése azonban időt vesz igénybe még soronkívüliség esetén is. A halálesset vizsgálata során esetleges bűncselekményi gyanúra okot adó körülmény vélelmezésekor, az érdemi döntést segítő szakvélemény hiányában vagy arra várakozva két reális lehetősége van a hatóságnak. Megteheti azt, hogy pusztán a gyanús körülményre alapozva nyomozást rendel el életellenes bűncselekmény gyanúja miatt, vagy marad a szűkösebb mozgásteret biztosító Ákr. keretei között, bevárja a szakvéleményt, hogy minimalizálja a szükségtelen

40 Ákr. 71. § (1)-(3) bekezdés.

41 Ákr. 72. § (1) bekezdés.

42 351/2013. (X. 4.) Korm. rendelet 12. § (1) bekezdés.

nyomozás elrendelések számát. A döntés megkönnyítésére, alátámasztására jogosan merül fel a műszeres vallomás-ellenőrzés igénye a hatóságoknál, példaként a körözési tevékenységnél ismertetett, jól működő szabályozást szokták felidézni. A közigazgatási eljárás keretszabályzata a tényállás tisztázásának érdekében felhatalmazza a hatóságot a tanúk kihallgatására.⁴³ Az Ákr. alapelveit áttekintve, a jóhiszeműség és bizalmi elv alapján⁴⁴ az eljárásban részt vevők, így tehát a tanúk jóhiszeműségét is vélelmezni kell, a rosszhiszeműség bizonyítása viszont a hatóságot terheli. A rendkívüli halálesetek kivizsgálásánál a szaktanácsadóhoz kötött műszeres vallomás-ellenőrzés lehetővé tétele hatékony és gyors döntés-előkészítő opciót nyújtana a hatóságoknak, egyben megfelelő muniációt adna a tanúk rosszhiszeműségére irányuló bizonyítási teher kezeléséhez.

A kutatási módszer

Az alaphipotézis vizsgálatához a korábban országos hatáskörrel poligráfus szaktanácsadást végző NSZKK Poligráfus Osztály – amelynek tagja voltam – 2019–2022. közötti tevékenységét tekintettem át. Az adatok az adott év szakmai értékelését tartalmazó összefoglaló jelentésekből származnak. Az adatok értékeléséhez fontos megjegyezni, hogy a 2020-as adatokban torzulást okozott a COVID–19-járvány, mivel a pandémiás időszak kezdetén a vizsgálatok több hónapig szüneteltek, majd fokozatosan, a járványügyi előírások betartásával állt csak vissza a normál munkarend.

Az összehasonlításra alapuló kutatás tárgyvenként az alábbi adatok körét érintette, zárójelben az 1. számú táblázatban használt rövidített elnevezés látható:

- beérkezett ügyek száma (ügyszám);
- elvégzett vizsgálatok száma (elvégzett vizsgálat);
- nem vizsgálható ügyek száma (nem vizsgálható);
- az önkéntes hozzájárulás hiányában elmaradt vizsgálatok száma (nem vállalta);
- megtévesztésre utaló eredménnyel zárult vizsgálatok száma (megtévesztő);
- nem megtévesztő eredménnyel zárult vizsgálatok száma (nem megtévesztő);
- nem eldönthető eredménnyel zárult vizsgálatok száma (nem eldönthető);
- szaktanácsadói létszám (létszám);
- beérkezett bírósági idézések száma (bírósági idézés);
- nyomozó hatóságok által foganatosított tanúkénti kihallgatások száma (tanúkihallgatás).

43 Ákr. 66. §.

44 Ákr. 6. §. (3) bekezdés.

Az adatcsoportok objektív értékeléséhez az alábbi kiegészítő információk és torzító tényezők ismerete szükséges.

A beérkezett ügyek száma nem azonos a vizsgálandó alanyok számával, egy ügy több személy vizsgálatát is takarhatja. A vizsgálatok számát jelenti. A nem vizsgálható kategóriába azok az ügyek tartoznak, amelyek szerepelnek a beérkezett ügyek számában, de ezekben mentális, pszichés vagy más egészségügyi okok, illetve poligráf szakmai szabályok miatt a vizsgálat nem volt elvégezhető. A beérkezett bírósági idézések száma az adott tárgyévben való iktatott idézéseket jelenti, független a vizsgálat elvégzésének időpontjától. A bírósági idézések kapcsán fontos megjegyezni, hogy a 2019-es évben is volt rá példa, de ezek az adatok akkor még nem kerültek bele az éves értékelésbe.

1. számú táblázat

Az NSZKK Poligráfus Osztály tevékenységének statisztikai adatai

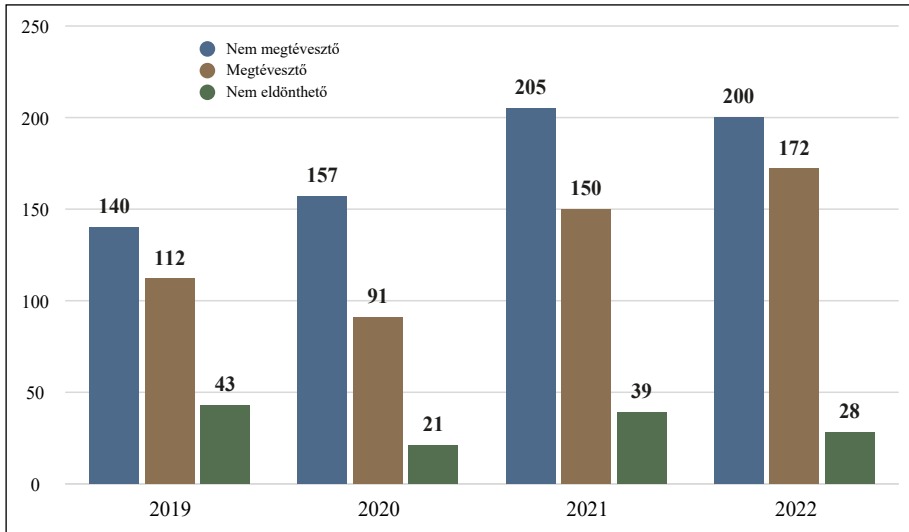
	2019	2020	2021	2022	Összesen
Ügyszám	346	271	364	420	1401
Elvégzett vizsgálat	295	269	394	400	1358
Nem vizsgálható	34	26	54	32	146
Nem vállalta	102	75	108	121	406
Megtévesztő	112	91	150	172	525
Nem megtévesztő	140	157	205	200	702
Nem eldönthető	43	21	39	28	131
Létszám	5	6	6	5	-
Bírósági idézés	n.a.	10	15	28	53
Tanúkihallgatás	n.a.	16	16	23	55

Forrás. A táblázat a szerző saját szerkesztése a Poligráfus Osztály éves értékelő jelentéseinek adataiból.

A táblázat számadatait tekintve, a 2020-as „pandémiás” év visszaesését figyelmen kívül hagyva elmondható, hogy a Be. hatálybalépését követően emelkedni kezdett a kirendelések száma, és ez egyenes arányban hatott a vizsgálati számokra is. Az emelkedő vizsgálati számot közel azonos szaktanácsadó produkálta, létszámukban jelentős eltérés nem volt. Az adatok kiválóan visszatükrözik az önkéntesség elvének működését, a visszautasítás aránya az elvégzett vizsgálatokhoz viszonyítva a négy év átlagát tekintve majdnem eléri a 30 százalékot.

1. számú ábra

Az NSZKK Poligráfós Osztály vizsgálati eredményeinek megoszlása

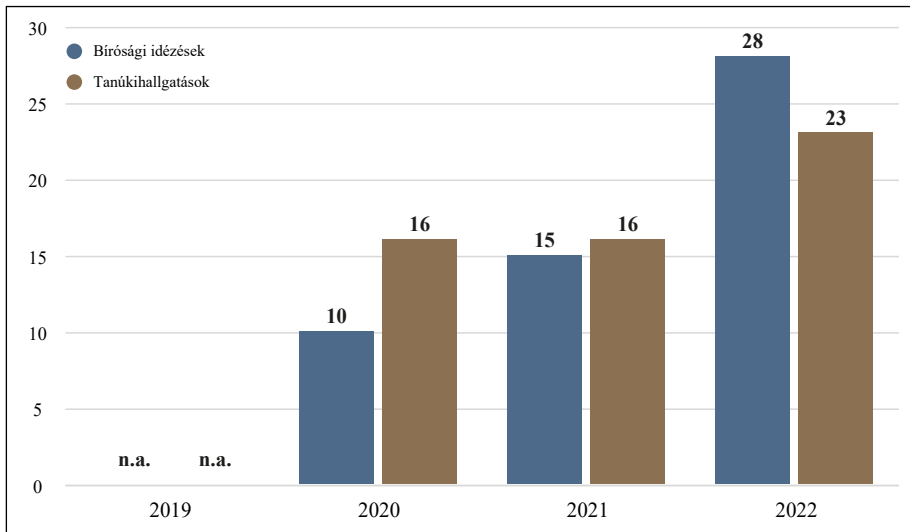

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

A ténylegesen elvégzett vizsgálatok eredmény szerinti megoszlásából egyértelműen kirajzolódik a tendencia, minden évben a nem megtévesztő eredmény dominált. A négy év összesített adatát tekintve az elvégzett vizsgálatok több mint fele, megközelítőleg 52 százaléka (702) zárult ezzel a következtetéssel. Ahogyan arra az esettanulmány egyike is rámutatott, a nem megtévesztő eredmény nem zárja ki automatikusan a tárgyalóterembe kerülés lehetőségét, de a gyakorlati tapasztalat az, hogy ezek a nyomozó hatóság orientálását szolgálják. A hipotézis vizsgálata kapcsán azért igen fontos mutatószám ez, mert az ilyen típusú eredmények az ellenőrzött vallomás hitelességének alátámasztásával – a beszerzett egyéb bizonyítékokra támaszkodva – már nyomozati szakban is hozzájárulhatnak az adott alany elleni nyomozás megszüntetéséhez, vagy ahhoz, hogy valakivel szemben sor kerüljön egyáltalán a megalapozott gyanú közlésére. Jól látható, hogy a vád bizonyítékaként emlegetett, a tárgyalóteremben általában megjelenő megtévesztést regisztráló eredmények az összes vizsgálat alig 38 százalékát (525) tették ki, és minden évben alulmaradt a számuk a nem megtévesztő eredményekhez viszonyítva. A nem eldönthető vizsgálati eredmények száma pedig 10 százalék (131) körüli értéket mutatott.

2. számú ábra

Az NSZKK Poligráfós Osztály szaktanácsadóinak bírósági idézései és tanúkihallgatásainak alakulása

Forrás. A szerző saját szerkesztése.

2020-tól mérhető adatokat és egyben emelkedő tendenciát mutatott a bírósági idézések száma, ami a poligráfós vélemények bíróságon való megjelenését igazolják. A számokból azonban az is kiolvasható, hogy az összes elvégzett vizsgálathoz viszonyítva igen alacsony ez az arány, alig éri el a 4 százalékot (53).

A bizonyítás nehézségei folytán vannak olyan bűncselekménytípusok, ahol gyakoribb igény a poligráf alkalmazása és az eredmény bizonyítékként való felhasználása (Kármán & Szabó, 2019). Ide lehet sorolni a szexuális jellegű bűncselekményeket, az emberöléseket, testi sértéseket.

Az idézések százalékos aránya világosan jelzi, hogy a poligráfós vizsgálatok létjogosultságát, szükségességét és hasznosságát nem a bizonyítékként való felhasználás indokolja. Ez inkább egy későbbi opciós és immáron törvényi lehetőség, de az elsődleges cél továbbra is a nyomozó hatóság orientálása (Krispán, 2005). Az orientálás szolgálhat önmagában egy bűncselekményi gyanú megalapozására vagy kizárására, továbbá támpontot tud adni a körözési eljárásokban folyó eltűnések vizsgálatához. Bevált gyakorlat az ismeretlen tettes elleni nyomozásoknál az irányvonal meghatározására, verzió ellenőrzése vagy épp egy felállított elképzelés és a hozzá kapcsolható személy kiemelése vagy hátrébb sorolása okán is. Egyre gyakoribb a poligráf alkalmazása a vizsgálati

szakaszban is, ahol az eljárásban érintettek maguk kéri a nyomozó hatóságot vagy az ügyészséget a poligráf vizsgálat elrendelésére.

Összegezés

A jogszabálymódosítás következményeként megnyílt a poligráf vizsgálati eredmények bizonyítékként való törvényes felhasználásának lehetősége, amely egyre kiforrottabb bírói gyakorlatot vont maga után. Továbbra is nyitott kérdés maradt a bizonyítékként való szabályozás egyértelműsítése után, hogy jogos-e a bírói szakban való igénybevétel korlátozása.

Az elvégzett kutatás nem támasztja alá a hazugságvizsgálati eredmények büntetőeljárásban való felhasználásának egyoldalú gyakorlatát feltételező hipotézist. Bár valóban igaz, hogy a védelem oldaláról nézve a bírósági tárgyalásokon a poligráf vizsgálat leggyakrabban a vádat erősítve jelenik meg, de ez csak egy nagyon csekély hányada az elvégzett vizsgálatoknak, és figyelmen kívül hagyja azt a tetemes számú vizsgálati eredményt, amely a vádemelés nélkül záródó büntetőeljárásokat segítve keletkezik, vagy az eljárásban tanúként szereplő személyek vallomásának hitelességét támasztotta alá. A kutatás három olyan területet azonosított, ahol jogfejlesztési javaslattal orvosolná a feltárt problémát, hiányosságot. A rendkívüli halálesetek kivizsgálásánál az eljáró hatóság eszköztárát bővítendő, jogszabályi felhatalmazást kellene biztosítani a szaktanácsadó kirendeléssel végrehajtott műszeres vallomás-ellenőrzés intézményének. A sértettek védelmét, így a különleges bánásmód érvényesülést fokozandó, speciális etikai vagy jogi szabályozás bevezetésének szükségességét javasolja a szexuális bűncselekmények, kapcsolati erőszak, zaklatás sértettjeinek vizsgálatához. Végezetül a vád és a védelem egyenlő lehetőségeinek elvéhez kapcsolódva, de megtartva a poligráf nyomozati szakban való elsődlegességét, speciális kivételként bírói szakban is megfontolás tárgyává tenné a műszeres vallomás-ellenőrzés gyakorlatát akkor, ha azt korábban elutasította a hatóság.

A poligráf az igazságkeresésben érdekeltek számára a hazugság leleplezésére szolgáló eszköz és módszer, ahol a résztvevőknek egyformán fontos eredményt kell, hogy jelentsen egy őszinte alany vallomásának megerősítése, mint a megtévesztő leleplezése.

Felhasznált irodalom

- American Polygraph Association (2011). Meta-analytic survey of criterion accuracy of validated polygraph techniques. *Polygraph*, 40(4), 194–305.
- American Psychological Association (2004). The truth about lie detectors (aka polygraph tests).
- Bakonyi M. (2018). A szakvélemény szabályozása az új büntetőeljárási törvényben. *Büntetőjogi Szemle*, 7(1), 3–15.
- Bérces V. (2019). A szakértői bizonyítás elvi és gyakorlati kérdéseiről. *Miskolci Jogi Szemle*, 14(2), ksz1, 95–112.
- Bond, C. F., & DePaulo, B. M. (2006). Accuracy of Deception Judgments. *Personality and Social Psychology Review*, 10(3), 214–234. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr1003_2
- European Parliament, & Council of the European Union (2012). Directive 2012/29/EU on victims' rights. *Official Journal of the European Union*, L 315/57.
- Fedor A. (2013). A poligráf ítélkezési jelentőségének dilemmái. *Belügyi Szemle*, 61(10), 72–93. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajja.2013.v61.i10.pp72-93>
- Gárdonyi G. (2020). A poligráfós vizsgálat jogi és szakmai környezetének változásai, a szakterület kihívásai. *Rendőrségi Tanulmányok*, 3(1), 83–93.
- Honts C. R., Thurber S. & Handler M. (2021). A comprehensive meta-analysis of the comparison question polygraph test. *Applied Cognitive Psychology*, 35(2), 411–427. <https://doi.org/10.1002/acp.3779>
- Iacono, W. G. (2024). Psychology and the lie detector industry: A fifty-year perspective. *Biological Psychology*, 189, 108783. <https://doi.org/10.1016/j.biopsycho.2024.108808>
- Kármán G. & Szabó J. (2019). A poligráf felhasználásának elvei és feltételei a bizonyítási eljárásban. In Vókó Gy. (Szerk.), *Kriminológiai Tanulmányok 56.* (pp. 143–169). Országos Kriminológiai Intézet.
- Krapohl D., Handler M. & Lynch M. (2024). Terminology reference for the science of psychophysiological detection of deception (4th ed.). *European Polygraph*, 17(2), 11–150. <https://doi.org/10.2478/ep-2023-0006>
- Krispán I. (2005). Tájékoztató és sugalmazás, avagy mire jó a poligráfós hazugságvizsgálat. *Belügyi Szemle*, 53(1), 102–111.
- Matsuda I., Ogawa T. & Tsuneoka M. (2019). Broadening the Use of the Concealed Information Test in the Field. *Front. Psychiatry* 10(24), 1–10. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2019.00024>
- National Research Council (2003). The polygraph and lie detection. *National Academies Press*.
- Nogel M. (2022). Bűnös vagy ártatlan? Igazságügyi genetikus szakértői vélemények relevanciája a védelem számára. *Belügyi Szemle*, 70(3), 481–503. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.3.4>
- Raskin, D. C., & Honts, C. R. (2002). Psychophysiological detection of deception. In M. Kleiner (Ed.), *Handbook of polygraph testing* (pp. 85–102). Academic Press.
- Stál J. (2019). A poligráf alkalmazása a német bíróságok ítélkezési gyakorlatában. (2019). *Belügyi Szemle*, 67(5), 82–98. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2019.5.7>

Szabó I. (2022). A poligráfós hazugságvizsgálat új módszerei és fejlesztési lehetőségei. *Rendőrségi Tanulmányok*, 5(3), 70–120.

United States Congress (2006). Violence Against Women Act of 2005, 18 U.S.C. § 2245 et seq.

Widacki J. (2018). Polygraph Examination in Poland. History, Law, Experimental Research, and Practice. *European Polygraph*, 12, 141-155. <https://doi.org/10.2478/ep-2018-0014>

A cikkben szereplő online hivatkozások

URL1: *Megkezdődött Budapesten a II. Nemzetközi Poligráf Konferencia – Tizenhét ország szakértői vitatják meg a szakterület legújabb kihívásait és fejlesztéseit.* <https://www.jogiforum.hu/hir/2025/05/13/megkezdodott-budapesten-a-ii-nemzetkozi-poligraf-konferencia-tizenhet-oroszag-szakertoi-vitatjak-meg-a-szakterulet-legujabb-kihivasait-es-fejleszteseit/>

URL2: *Eltűnt villanyszerelők ügye - A poligráf szerint hazudik É.Imre.* <https://www.kisalfold.hu/helyi-kek-hirek/2022/10/eltunt-villanyszerelok-ugye-a-poligraf-szerint-hazudik-eimre>

URL3: *Bejelzett a poligráf, amikor arra kérdeztek rá a VV Fanni megölésével vádolt férfinál, hogy a nőt a Dunában rejtették-e el.* <https://telex.hu/belfold/2021/09/09/vv-fanni-helyszini-targyalas>

URL4: *Mégiscsak megölték a belvárosi lakástűzben holtan talált japán édesanyát, a volt férjét gyanúsítják az emberöléssel.* <https://24.hu/belfold/2025/02/04/megiscsak-megoltek-a-belvarosi-lakastuzben-holtan-talalt-japan-edesanyat-a-ferjet-gyanusitjak-az-emberolesselel/>

URL5: *Szabályzat a jártassági vizsgálat és a laboratóriumok közötti összehasonlítás alkalmazásához az akkreditálási, akkreditált státusz megújítási, bővítési és a felügyeleti vizsgálati eljárásokban.* https://nah.gov.hu/admin/staticmedia/Oldalakhoz_csatolt_dokumentumok/NAR_NAD/NAR-03_v05_Jartassagi_vizsgalatok_alkalmazasa_aa.pdf

Alkalmazott jogszabályok

100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet a nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

1998. évi XIX. törvény a Büntetőeljárásról

2013. évi LXXXVIII. törvény a körözési nyilvántartási rendszerről és a személyek, dolgok felkutatásáról és azonosításáról

2017. évi XC. törvény a Büntetőeljárásról

2024. évi LXX. törvény a polgári nemzetbiztonsági szolgálatok személyi állományának jogállásáról

23/2003. (VI. 24.) BM–IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól

Kecskeméti Törvényszék 1.B.171/2020/30. szám

Kecskeméti Törvényszék 1B.539/2019/127. szám

R (81) 7. Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlása az igazságszolgáltatás igénybevételét megkönnyítő eszközökről

Szegedi Ítéltábla Bf.III.339/2021/12. számú végzése

Szegedi Ítéltábla Bf.IX.212/2021/28. számú végzése

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Szabó I. (2026). Poligráf a tárgyalóteremben. *Belügyi Szemle*, 74(4), <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2026.v74.i4.pp883-908>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Szabó Imre, aki a szaboimre@gmail.com e-mail címen érhető el.